

Rwanda-kaffe av kongelig kvalitet

– Direkte samarbeid med produsenten minsker behovet for bistand, sier lokale næringslivsutvikle

GIKONGORO (b-a):

Finanskrisen gjør ikke livet noe lettere for bøndene i Rwanda. Når det drikkes mindre latte og espresso i Washington, er det de som rammes.

■ I RWANDA:
JAN SPEED

Kaffebonden Gospart Nshimiyimana er idealet i Rwanda. Han satsar på høykvalitetskaffe og stadig flere kaffebusker.

– Da jeg oppdaget at Rwandas kaffe var ettertraktet og prioritert av myndighetene, begynte jeg å satse ekstra. Alt jeg har – hus, skolegang for mine barn – er avhengig av kaffe, sier Nshimiyimana.

Mens de fleste kaffeprodusenter har mellom 100 og 400 planter, har den eldre bonden stadig kjøpt opp mer jord. Nå har han 8000 busker. En gruppe kvinner med hakker er i ferd med å rydde skråningen på den andre siden av dalen der han planlegger å plante ytterligere 5000 busker.

Kaffebærene på buskene i høylandet sør i Rwanda begynner å bli røde og modne. Snart er årets avling klar til å bli plukket. Deler av fjorårets avling fra kaffevaskeriet, der Nshimiyimana leverer bær, er eksportert til kaffebrenneriet Solberg & Hansen i Norge.

Økt eksport. Målet for regjeringen i Kigali er at kaffe skal bidra til å løfte de fattigste delene av landet ut av fattigdom, og sikre bedre tilgang til det internasjonale markedet. Te og kaffe står allerede for 80 prosent av landets eksportinntekter.

I 2007 ble det eksportert kaffe til en verdi av 35,7 millioner dollar. I 2008 vokste produksjonen med 33 prosent, til 22.000 tonn. Dette er imidlertid mindre enn de beste innhøstingene forut for folkemordet i Rwanda i 1994, da det ble produsert mellom 32.000 og 35.000 tonn.

Inntektene økte med 56 prosent til 47 millioner dollar i fjor, og vil trolig vokse til 60 millioner dollar i år. Dette takket være satsing på høykvalitetskaffe som har mer stabile priser.

Nøkkel til suksess. En offensiv regjering, målrettet og tidsavgrenset bistand, lokale kooperativer og bedrifter i partnerskap med internasjonale kaffeinnkjøpere har vært nøkkelen til suksess.

– Ideen er å satse på partnerskap i alle ledd i verdikjeden. Bistanden skal bidra med opplæring og faglig

Opplæring av kaffesmakere er en viktig del av arbeidet med å etablere Rwanda som en viktig aktør på markedet for høykvalitetskaffe. Her vurderer Laetitia M. Ndahiro kaffen fra tre ulike steder.

ALLE FOTO: JAN SPEED

ØKONOMI

støtte fram til 2011. Innen den tid skal lokale krefter overta mer og mer, sier direktør Jean Claude Kayisinga i den private organisasjonen SPREAD, som primært støttes av det amerikanske bistandsorganet USAID.

De underviser kaffebønder, støtter bygging av vaskerier og opplæring av smaks eksperter slik at kaffekvaliteten stadig kan vurderes og justeres.

– Vi har også måttet lære kaffebøndene å drikke kaffe. Før var det slik at de solgte bærene, men drakk det aldri selv, sier Edwige Musabe i SPREAD.

Konkurranse bidrar til å redusere vår avhengighet av bistand.

Vincent Ngarambe, MIG.

Private investeringer. For seks år siden innkalte Rwandas president, Paul Kagame, representanter fra landets fattigste provins i sør og noen forretningsfolk for å lansere ideen om et privat investerings-selskap som både skulle tjene penger og bidra til utviklingen i området.

– Vi begynte med kaffe, utvidet med honning og satser nå også på te, forteller Vincent Ngarambe, administrerende direktør i Multisector Investment Group (MIG).

De har 1700 aksjonærer, mange av dem småbønder.

– Vi bidrar til å skaffe jobber, og oppfordrer bøndene til å slå seg sammen i kooperativer. For de fleste kaffefarmer er svært små, sier han.

Kaffe fra en av MIGs vaskestasjoner vant den anerkjente kaffeprisen Cup of Excellence. Norske Solberg & Hansen betalte rundt 40 dollar kilo for vinnerkaffen – den høyeste prisen som noensinne er betalt for rwandisk kaffe.

– Rundt 80 prosent av salgssummen ender hos bonden, sier Ngarambe.

Prioriterer kvalitet. Vi vandrer rundt Burema vaskestasjon. Her gjøres en avgjørende innsats for å sortere, gjære og tørke kaffen. Det er langt herifra til brenneriet i Oslo. Arabica-kaffen trives godt i høyden. Sekkene med råkaffe må transporteres ned bratte, gjormete veier som er en utfordring for selv de beste bilene med firehjulstrekk.

– Regjeringen prioriterer topp-

kvalitets kaffeproduksjon. Den skal selges for billige varianter slippes ut på markedet. De gode prisene de siste årene har oppmuntret produsenter til å forbedre plantestellet og plukkingen, sier Leonidas Nimubona på MIGs distriktskontor.

Epiphanie Mukashyaka leder et kooperativ, Buffcafe. Hun har noen få hundre kaffebusker ikke langt fra en av vaskestasjonene.

– Jeg oppdaget at dette var en god forretning. Med gode avlinger får vi utenlandsk valuta. Det er bra for landet, og bra for meg, sier den myndige damen.

– De økte inntektene gjør at vi har skolepenger for våre barn, bedre helsetilbud og nye hus. Kaffe løser problemer, sier hun.

Eier hele verdikjeden. I likhet med de andre kaffebøndene er hun bekymret. Her i dalen merker de konsekvensene av finanskrisen. At folk, spesielt i USA, ikke drikker fullt så mye spesialkaffe på kaffebarer og heller kjøper billigere varianter på supermarkedene. Det store kaffekjeden i USA, Starbucks, kjøper både Fairtrade og vanlig kaffe fra Rwanda. Økonomiske nedgangstider har imidlertid gjort at selskapet sliter hardt økonomisk. Derfor spiller de kaffeprodusentene i Rwanda, Burundi og Uganda ut mot hverandre for å presse prisene ned.

– En god pris for en kilo kaffe ligger på over fire dollar. I år får vi 2 – 3 dollar, sier Epiphanie. Lengde lå en del av deres kaffe usolgt i Kigali.

KVALITETSKAFFE

■ Det finnes to hovedtyper kaffe: arabica og robusta. Arabica regnes for å være av best kvalitet, og cirka 98 prosent av kaffen vi importerer til Norge er av denne sorten. Innenfor de to hovedgruppene finnes det igjen en lang rekke varianter og kvaliteteter. Hver variant har særegen smak og karakter, som ikke bare varierer med arten, men også med klima, jordsmonn og vekstforhold. Det er flere foredlingsmetoder som benyttes ved innhøsting.

■ «Den våte metode» som blant annet praktiseres i en rekke land i Syd- og Mellom-Amerika samt Øst-Afrika, er en foredlingsprosess som fortrinnsvis benyttes ved innhøsting av finere arabicakaffe. Ved denne innhøstingsmetoden plukkes kun de modne bærene. Kaffebønnen plasseres i vann-tanker til gjæring i 12-36 timer.

■ Gjæringsprosessen må følges nøye, slik at bønnene ikke blir overgjæret. Etter gjæringen vaskes bønnene på ny, før de blir lagt ut til soltørking i 4-7 dager. Kaffe som er behandlet etter den våte metode, kalles vasket kaffe.

Kilde: www.kaffe.no

re

Kaffebærene i høylandet i Sør-Rwanda er snart klar til å bli plukket.

Grosparit Nshimiymana satser stort på kaffe. Snart har han 13.000 kaffebusker.

Bekymringen deles av salgsselskapet til 15 kooperativer, Rwashosco. De er i ferd med å brenne et parti med bonner for å selge på det lokale markedet.

– Først de seneste årene har folk i Rwanda begynt å få sansen for god kaffe, sier direktør Gilbert Gatali.

Han mener selskapet er enestående siden kaffebøndene har eierinteresser i alle ledd – de eier sine gårder og er deleiere både i vaskestasjonene og i salgsselskapet.

– Kaffebøndene eier hele verdikjeden fram til eksport, fastslår han.

Som eksportør merker han når tre store kjøpere i USA kansellerer ordrene sine. Lokale banker er også mer tilbakeholdne med å gi lån til fattige produsenter i forkant av årets plukkesesong.

– Det primære for oss er å selge til folk som har sans for kaffe og med et lengre perspektiv, sier Gatali.

Rwandakaffe til Norge. Han er fornøyd med å ha eksportert en konteiner med Rwandas beste grønne bønner til Solberg & Hansen.

I Oslo har det norske selskapet ventet i spenning for å få kaffen i hus.

For det var i oktober i fjor at selskapet deltok på kåringen av Cup of Excellence, et USAID-støttet program for bedømming og kjøp av kvalitetskaffe.

– Cup of Excellence skaper fokus på kaffe fra utviklingslandene. Vårt mål er å løfte kaffeproduksjonen i Rwanda, forklarer Andreas Hertzberg og Morten Wennergsgaard i Solberg & Hansen.

– Vi ønsker å få fram gode produkter, også de neste årene. Vi ønsker å ha et partnerskap med produksjonslandene. Vi vil være med og gi dem håp, sier Hertzberg.

Langsiktig. Som et 130 år gammelt firma, mener de at de kan tenke langsiktig og være visjonære når de handler kaffe.

– Dette er bra fra et utviklings-synspunkt. Vi er med og utvikler markedet, sier Hertzberg.

– Vi kjøper de 10 beste sekkene, men også 100 av litt lavere kvalitet. Vi kan ikke bare skumme fløten, men er også nødt til også å støtte flere farmere for at hele produksjonen skal få et løft på sikt, sier Wennergsgaard.

– Rwanda kan bli en viktig produsent for oss. Det er et land med enormt potensial når det gjelder kvalitetskaffe, mener Wennergsgaard.

De norske innkjøperne vil nå jobbe med de to vaskestasjonene der

selskapet har kjøpt kaffe. Samtidig har de invitert to unge kaffesmakere fra Rwanda til Norge for å lære dem om det norske markedet og hva slags kaffe som faller i smak hos norske kaffedrikkere.

Bistandsuavhengig. Kaffebørsen i Rwanda ønsker å kunne stå på egen bein i fremtiden.

Vil bli Afrikas Dubai – fri for bistand

KIGALI (b-a): Rwandas statsråder har vært samlet til ukelange drøftinger om hvordan landet skal bli mindre avhengig av internasjonal bistand. – Tiden er inne for å tenke gjennom en framtidig uten bistand, sier president Paul Kagame.

■ JAN SPEED

Femten år etter at landet ble lagt i grus av folkemordet og borgerkrigen, har Rwanda gjenoppstått med dynamisk optimisme. I hovedstaden er fortsatt parlamentsbygningen merket av kule- og granathull. Det er det eneste synlige tegnet på konflikten som drev millioner på flukt og førte til at nesten en million mennesker ble drept.

Sentrum av Kigali prydes av nye flotte kontorer, administrasjonsbygninger og villaer. Den nye middelklassen og utlendinger med penger kan drikke eksklusiv kaffe på kaffebarer i butikksentre. Likevel er Rwanda fortsatt et lutfattig land.

Økt matproduksjon. En ambisiøs regjering ledet av Rwandas patriotiske front (RPF) og omfattende bistand primært fra Storbritannia, EU og USA har imidlertid bidratt til en positiv utvikling de siste årene.

I 2005 ble store deler av landets utenlandsgjeld slettet, slik at den ble redusert fra 1,5 milliarder dollar til den mer håndterlige 350 millioner dollar.

I fjor klarte Rwanda å øke matproduksjonen med 16 prosent. Dette var takket være gode værforhold, forbedret såkorn og forbedrede jordbruksmetoder. Bønder er blitt oppfordret til å slå seg sammen for å få stordriftsfordeler. Økt produksjon har forbedret kostholdet og matsik-

– Det er viktig å begynne å tenke på hvordan vi skal klare oss uten utenlandsk bistand. Finanskrisen vil kanskje tvinge oss til å måtte klare oss mer på egenhånd, sier Jean Claude Kayisinga i SPREAD.

Jordbrukselskapet Multisector Investment Group tror det er mulig å skape utvikling og tjene penger, men at landet fortsatt vil trenge bi-

stand framover.

– Kommersiell konkurranse vil bidra til å redusere vår avhengig av bistand. Det er det vi ønsker oss. Vi vil likevel fortsatt trenge støtte fra utviklede land for å utbedre infrastrukturen i Rwanda. Men disse overføringene må brukes mer effektivt, sier administrerende direktør Vincent Ngarambe. ■

kerheten i landet. 85 prosent av den yrkesaktive befolkningen driver med jordbruk

Visjoner. Myndighetene har lansert «Visjon 2020». Den har som mål å øke gjennomsnittsinntekten fra 250 dollar per person i 2000 til 900 dollar i løpet av 20 år. Hardt arbeid, ingen korrupsjon og private investeringer er forutsetningen. Det er forventet at alle statlige virksomheter og organisasjoner har offentlige virksomhetsplaner med klare mål.

– Oppnår man ikke målene, innebærer det en form for sosial ydmykelse, sier Francois Mugabo i Mosaic Foundation, som arbeider tett med myndighetene på utdanningssektoren.

Presidenten viker ikke unna for å sparke udugelige statsråder eller presse selskaper som ikke oppfyller kontraktene med statlige organer. Partitopper og generaler er blitt beordret til å gi fra seg jordområder til mer trengende personer.

Regjeringen har som uttalt mål at Rwanda skal bli ledende innenfor moderne kommunikasjonsteknologi og være et handelssenter for hele regionen. Blant bidragsyterne er de to teleselskapene MTN og Rwandatel som konkurrerer hardt seg imellom, og det er allerede registrert over 875.000 mobilabbonenter i det fattige landet.

Afrikas Dubai. – Regjeringen vil at Rwanda skal bli Afrikas Dubai. Det vil ikke skje på kort sikt. Denne byen blir dyrere å bo i, samtidig som det er mer utvikling. Det positive er at folk vil investere, sier Edwige Musabe i SPREAD, en bistandsfinansiert organisasjon som arbeider for å styrke kaffeindustrien i landet. Organisasjonen har planene klare – bistandsfinansieringen skal opphøre i 2011.

Til tross for ønsket om bistands-

uavhengighet er virkeligheten foreløpig at Rwanda er svært avhengig av giverepenger – 43 prosent av budsjettet dekkes av internasjonale givere.

Nylig holdt president Paul Kagame en tale i Johannesburg der han understreket at Afrikas manglende evne til å forvandle kontinentets potensielle rikdom til reell utvikling gjør at landene vil bli avhengig av bistand i det uendelige.

– Tiden er inne for å stille spørsmål og tenke igjennom en framtidig uten bistand. Bistand burde bare være en midlertidig bro for å dekke kortvarige behov. Det kan ikke være en langsiktig erstatning for næringsliv, innovasjon og hardt arbeid, sa Kagame.

Rwanda rangeres av Verdensbanken som en av verdens 20 beste reformatorer for å bedre forholdene for næringslivet.

Selv om Rwanda har opplevd en vekst på 5-6 prosent de seneste årene, og preges av bedre veier og mer effektivitet enn nabolandene, så henger fortsatt gjennomsnittsinntektene etter Uganda, Tanzania, og Kenya. ■

77 Bistand burde bare være en midlertidig bro for å dekke kortvarige behov.

Paul Kagame, Rwandas president.

RWANDA

- Befolkning: Ni millioner, hvorav 80 prosent lever på landsbygda.
- BNP per capita: 296 dollar
- Økonomisk vekst: 6 prosent.
- Viktigste eksportnæringer: Kaffe og te.
- Viktigste handelspartnere: Uganda, Kina, Tyskland, USA
- Befolkningstetthet: Stor. 350 innbyggere per kvadratkilometer.

Kilde: EIU